

HEYECANLAR

(Reşat ÖNDER)

A. Tarifi

Heyecan (Fr. Al. İng. Emotion)¹ bir uyarıcıya karşı gösterilen ve yüksek derecede duygulanmadan ötürü fizyolojik değişikliklerle sonuçlanan uyarım, organizmanın sessiz ve normal halinden herhangi bir şekilde uzaklaşması, bütün organizmanın sarsılmış, alt üst edilmiş hali, diye de tarif edilmiştir. Kısaca duyguların şiddetlenip ani bir şekilde kısa bir zaman için bedeni ve ruhi varlığı kaplaması olayı da diyebiliriz. Heyecan, duygusal yapının adeta kasırgasıdır, birden gelir, kısa süreli olup yerini duygulara bırakır.²

Geniş anlamda heyecan, sevinç, korku, kıskançlık, sevgi, kızgınlık, üzüntü vb. gibi tüm duygusal ruh durumlarını dile getirir. Dar anlamdaysa yeğin (şiddetli) ve geçici bir ruhsal tepkiyi adlandırır ki konuşma dilinde bu anlam kullanılır. Bütün heyecanların kökeninde ya çekici ya da itici bir devim yatar.³ Diğer bir deyişle geniş anlamda heyecan, temel duygulanımlar dahil hafif şiddete ve uzun süreli yaşanmasını dile getirir. Dar anlamdaki heyecan ise temel duygulanımların şiddetli ve kısa süreli yaşanması anlamında anlaşılmalıdır.

1. Heyecan-Coşku Farkı

Heyecanın, normal seyrinde akıp giden duygusal hayatımızda açık bir sarsıntı yaratan ve bazı fizyolojik gösterilerle birlikte meydana gelen psikolojik bir olay⁴ olduğunu vurgulamıştık.

Duygular (sentiment) yoğunlaştıkça, “heyecan” (emation) denilen ruhsal durum ortaya çıkar; başka bir tanımla, duygulanımın şiddetinin artması durumunda duygular “coşku” (ing. Entuhsiasm)’ya dönüşürler. Coşkular kısa süreli olur ve tipine göre insanda gevşeklik yada gerginlik yaratırlar.⁵

Coşku, bir heyecanla başlar ve coşkuya varır, bir ara durumdur.⁶ Anlaşılan literatürde duygu, heyecan ve coşku kavramları kullanılırken zaman zaman karıştırıldığı görülür. Araştırmalarımda edindiğim kanı duyguların heyecanları, heyecanların coşkuları kapsadığıdır. Yeğin yaşanan heyecanların coşku anlamında algılanması mümkündür.

Coşku (Os. Heyecan, Vecit, Mubâshât, Şevku galeyan, tahayyür, ziyadei teşevvuk; Fr. Enthousiasme; Al. Enthusiasmus; Ing. Entuhsiasm) **kendinden geçercesine heyecan ve hayranlık... Coşku, yüksek bir heyecan ve hayranlık durumunu dile getirir.** Osmanlıca da tüm kendinden geçişi dile getiren cezbe

¹ HANÇELİOĞLU, Orhan; Ruhbilim Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1988, “Heyecan” mad.

² TÜTÜNCÜ, D.E.Ü.İ.F.D., a.g.e., c.IV, s.226.

³ HANÇERLİOĞLU, Ruhbilim, a.g.e., Heyecan mad.

⁴ ERDEM, Selman; Psikoloji, 11. Baskı, İstanbul, 1979, s.76.

⁵ KÖKNEL, a.g.e., s. 67.

⁶ HANÇERLİOĞLU, Felsefe Sözl. a.g.e., “Coşku” mad.

terimiyle karıştırılmamalıdır. Coşkuda kendinden geçişin patolojik bir hareketsizliği yoktur, tersine bir eylem ve hareket işidir. Bununla beraber coşku, olağan bir heyecan (emation) durumunun çok üstünde karmâşık ve güçlü bir duygudur.⁷ Araştırmamızın ana konusu olan heyecanları, coşkunun içerdiği özelliklerini de kapsayacak şekilde ele aldığımızı ona göre değerlendirmelere tabi tuttuğumuzu belirtmek zorundayız.

Özetlersek, coşkuyu doyuran kaynakla ilgili davranışımız, uyarandan uzaklaşma, yaklaşma, hareketsiz kalma yada uyarana karşı olma biçiminde, dört yönden birinde ortaya çıkar. Bu yönler coşkunun çeşidine göre belirlenir.⁸

⁷ HANÇERLİOĞLU, Felsefe Sözl. a.e., “Coşku” mad. (Uyarı: “Coşku”nun farklı İngilizce ve Fransızca karşılığı için bakz. BOLAY, Süleyman Hayri, Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü, 6.baskı, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996. “Coşku” mad. Ve AKDİMEN, Resuhi; Langenscheidt Standard English Dictionary, İnkılâp Kitabevi, İstanbul-1992, Bolay ve Akdimen Coşku’nun İngilizce karşılığını “Enthusiasm,” olarak verirken; Bolay, Fransızca karşılığını “Enthuisiasine” olarak vermektedir.

⁸ KÖKNEL, a.g.e., s. 71.